

▲ צילום: מיכל אביב

העיר הנעלמת

אדר' ענת פרנקל

רחובות, הסדורים במבנה מעגלי וממוספרים לפי השעון. ישנם מרכזים אורבניים שמספקת ה'עירייה' וכאלה שמוקמים על ידי התושבים. חלק מהתושבים מאוגדים ב'מחנות נושא' המהווה תא משפחתי וחברתי בעיר. מחנה הנושא מוקם סביב רעיון, ומעניק מרחב ציבורי לעיר. מעולם התכנון ניתן להקביל זאת לשפ"פ עם זיקת הנאה עירונית.

מחנה הנושא מהווה בית לחבריו ומספק את צרכי המגורים ושאר התשתית הלוגיסטית הנדרשת לחיים בעיר, והוא יוצר את אופי מקטע הרחוב עליו הוא ממוקם.

שירותים מוניציפליים כגון דואר, רדיו, 'גני ילדים' וחיי תרבות כגון תאטרון, בארים ובתי קפה מוקמים ומתופעלים על ידי מחנות הנושא ועל ידי משתתפים נוספים.

אדריכלות העיר מתחלקת לשני תחומים עיקריים - תכנון ומיקום.

'תכנון' הינו התכנון הפיסי של המערך העירוני, תכנית העיר, מערכת הרחובות וההיררכיה

היא מונה כ-70 אלף תושבים. מידברן מנתה בשנת 2016 מעל 8000 תושבים.

תכנון העיר ובנייתה מציבים אתגרים תכנוניים רבים. אחד מהעקרונות אותם הזכרתי הינו 'אי השארת זכר': העיר, שמתקיימים בה חיים שוקקים, נעלמת עם תום התקופה. תכנון סביבת המחיה נועד לאפשר את הקיום בתנאי השטח המדבריים - רוחות, שרב, אבק ושמש קופחת, ועם זאת להתפרק ולהיעלם בקלות, תוך מזעור הפגיעה בסביבה וניקיון מוחלט של השטח.

עקרון נוסף הינו עקרון 'ההסתמכות העצמית': תושבי העיר נדרשים להסתמך לעצמם את כל הנדרש להם למשך שהותם, מאוכל ומים ועד לכל פרט נוסף, גדול כקטן.

העיר מהווה מצע אליו יוצקים התושבים את התוכן, הם יוצרים את המבנים, את הרחובות, את האמנות. באמצעות יצירה זאת הם מקיימים שני עקרונות נוספים: 'ביטוי עצמי מוחלט' ו'מאמץ קהילתי'.

ה'עיר' אליה מגיעים התושבים מכילה תשתית

הערים בהן אנו חיים הן ייצוג של החברה, של התרבות בה אנו חיים. ישנן ערים שבנויות סביב נהר, למרגלות הרים, לחופי ים, יש ערים שמרכזן מקדש דתי או מרכז תרבותי. העיר מגלמת באופייה את תושביה, את תפיסת העולם החברתית, את הסדר וההיררכיה הפוליטיים, ערים שבנויות כרבדים של היסטוריה או ערים מתוכננות על פי השקפת עולם ארכיטקטונית או שלטונית.

בתוך שפע המודלים האורבניים מתקיים פעם בשנה מודל ייחודי, של עיר זמנית. עיר הקמה כדי להתקיים לשבוע בלבד ונעלמת לאחריו, עיר המהווה שיא של תרבות קהילתית המתקיימת במשך השנה כולה.

העיר 'מידברן' הינה עיר זמנית במדבר, עיר שנבנית על ידי מתנדבים כדי לקיים את עשרת העקרונות של קהילת 'האיש הבוער' בישראל, קהילת מידברן. ארוע האיש הבוער מתקיים משנת 1986 בארה"ב, ומזה שנים רבות קמה עיר זמנית במדבר הסלע השחור במדינת ניואדה, שם

A צילום: אילנית תורגמן

A העיר מידברן בלילה וביום. צילום: משה עמית

השונים כגון שער העיר, המרפאה, צוות 'נוודים' המשמשים כמגשרים לסכסוכים וחילוקי דעות ומהווים אלטרנטיבה לפיקוח ושיטור - מאויישים כולם על ידי התושבים, בהתנדבות. התהליך יוצר מעורבות ותחושת שייכות ובעלות כלפי העיר וכלפי הקהילה החיה בה.

העיר מידברן מוקמת למשך כשבוע ימים, מאמץ אדיר לבניית עיר שמקיימת לתקופה קצרה ואינטנסיבית מרחב זמני, מרחב שמטרתו לעודד ליצור חוויה מבוססת השתתפות לעומת צריכה, לעורר השראה ולהניע לתהליך טרנספורמטיבי פנימי וחברתי.

המרחב נעלם ללא זכר, אך לצורך הקמתו מתקיימת קהילה ותרבות רב-שנתית, עקבותיו נעלמים מהשטח אך חיים וקיימים בלבם של התושבים.

'ריאה ירוקה' למחזיאון פתוח, פארק זרוע באמנות והתרחשויות, אמנות שניתן לגעת בה, לטפס עליה, לחוות. האמנות נוצרת גם היא על ידי תושבי העיר, ומלבד הביטוי האישי האמנותי מקיימת את עקרון ה'השתתפות' של חברי הקהילה.

יוצאת דופן באופייה לעומת ערים אחרות, היא ההתנהלות הכלכלית בעיר מידברן. כלכלת העיר מושתתת על עקרון 'הענקת מתנות' בלבד. מלבד מכירת קרח, לא מתקיים בעיר מסחר, לא בכסף ולא כסחר חליפין,

ובמרחב כולו מתקיים עקרון 'אי-מיסחור', ללא פרסומות, ללא שיווק, ללא מותגים או הסחרה של חפצים או אנשים.

כח העבודה העירוני מורכב מתושביה. התפקידים השונים בעיר, החל מבנייתה והקמתה ועד לתפעול השוטף של מרכיביה

בניהם, תכנון מרכזים פיסיים, תרבותיים ופוקאליים, קביעת צירים לוגיסטיים ודרכי תחבורה. התכנון נעשה לאחר למידת והכרת השטח, מיפוי טופוגרפי וזיהוי מכשולים ומגבלות בקרקע.

'מיקום' הינו מיקום מחנות הנושא על גבי מפת העיר. לאחר למידת ופילוח של מחנות הנושא הם ממוקמים ברחבי העיר, במטרה לייצר רחובות, רובעים ושכונות בעלות אופי, ולייצר גיוון ועניין בעיר לצד הענקת אפשרות לכל מחנה להביא לידי ביטוי מיטבי את התוכן והפעילות שיצר. האזורים השונים מתאפיינים בהבדלים בין שעות הפעילות ואופייה - לדוגמה יום ולילה, ילדים ומבוגרים, שקט ורועש.

הרחובות המהווים את מתחם המגורים חובקים מרחב גדול פתוח, הקרוי 'פלאיה'. זהו שילוב בין

ענת פרנקל, סיימה בהצטיינות לימודי אדריכלות באוניברסיטת תל אביב, בעלת משרד "ענת פרנקל אדריכלים בע"מ" משנת 2004. העוסק בתכנון אדריכלי של בנייה רוויה, תכנון ערים ותב"עות, בנייה פרטית ומסחרית, תכנון במסגרת תמ"א 38, תכנון ופיתוח נוף. מכהנת כחברת ועד מנהל עמותת מידברן. אדריכלית העיר מידברן, ראש מחלקת מיקום ותכנון עיר.